

ADNAN MUFTAREVIĆ
MUZEJ SARAJEVA

FOTOGRAFIJE PRVIH ZASTUPNIKA BOSNE I HERCEGOVINE U OSMANSKOM PARLAMENTU 1876. IZ ALBUMA SULTAN ABDULHAMIDA II

APSTRAKT: Jedna od zbirki sačuvanih u Biblioteci rijetkih djela Istanbul Univerziteta je „Yıldız zbirka fotografija Sultan II. Abdülhamida Hana“ definirana kao najveća vizuelna arhiva 19. stoljeća. Ova zbirka fotografija svojim sadržajem ne odnosi se samo na Osmansko carstvo, već i daleke zemlje svijeta. U njoj se nalaze i fotografije članova Meclis-i Âyana (senat) i Meclis-i Mebûsana (parlamenta). Nakon objavljivanja izbornih propisa, 29. oktobra 1876. osmanske lokalne vlasti pripremile su izbore u bosanskohercegovačkom vilajetu proglašavajući i komentarišući propise. Hercegovina je od kraja 1875. godine formirala nezavisnu pokrajinu, i stoga je morala poslati svoje predstavnike u parlament u Istanbulu. Također, treba napomenuti da je u to vrijeme Bosna uključivala i Novopazarski sandžak. **KLJUČNE RIJEČI:** Bosna, Hercegovina, Sandžak, osmanski, parlament, Abdulhamid II

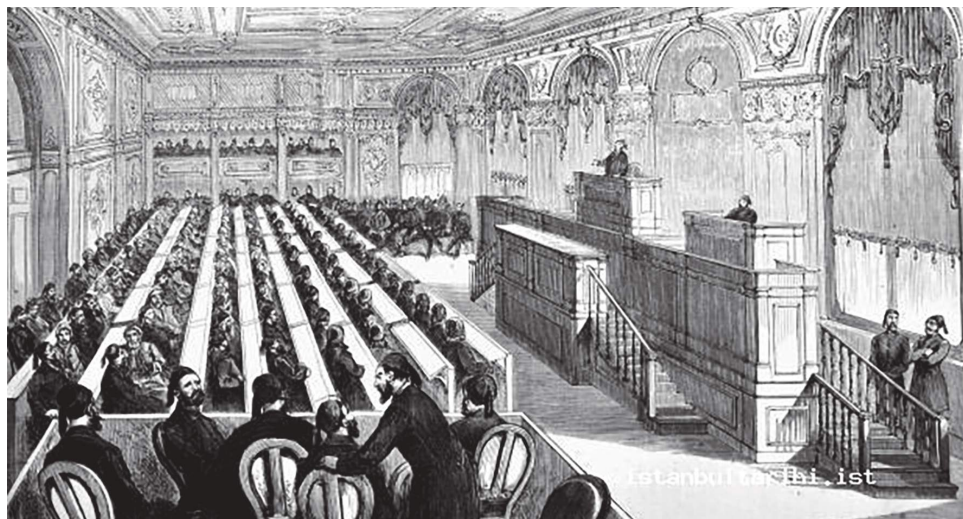
ABSTRACT: One of the collections preserved at Istanbul University Rare Works Library is “Yıldız Sultan II. Abdülhamid Han photography collection” marked out as the largest visual archive of the 19th century. The content of this photography collection does not only encompass the Ottoman Empire, but also countries of the far-away world. It contains photographs of *Meclis-i Âyana* (The Senate) members, and of *Meclis-i Mebûsana* (The Parliament) members. After publishing regulations on the election, on October 29th of 1876, Ottoman local authorities prepared the elections in Bosnia-Herzegovina promulgating and commenting on regulations. Herzegovina formed an independent province at the end of 1875, and therefore had to send its representatives to the parliament in Istanbul. Also, it should be noted that at that time Bosnia also included the sanjak of Novi Pazar.

KEYWORDS: Bosnia, Herzegovina, Sandžak, Ottoman, parliament, Abdulhamid II

Meclis-i Mebusan je bilo krilo Osmanskog parlamenta, koje se sastojalo od dva doma, birano od strane naroda. Poslanički parlament, koji je prvi put osnovan u Osmanskom carstvu prema Kanun-ı Esasi od 23. decembra 1876, prema principu podjele vlasti, koji kaže da vladini organi rade u okviru svoje nadležnosti i područja dežurstva. Ova ovlaštenja su bila

zakonodavna, izvršna i sudska. Prvi turski parlament počeo je sa radom 20. marta 1877. godine pod imenom „Meclis-i Umumi (Generalna skupština) i kao dvostepena skupština. Skupštine, koje su preuzele zakonodavni zadatak, formirale su Osmanski parlament (Opći parlament) pod imenom Ayan i Medžlis-i Mebusan prema Ustavu iz 1876. godine. “Delegacija poslanika”, ili kako se ponekad naziva, “Skupština poslanika”, koja je nastala kao rezultat dvostepenih izbora, sastojala se od 115 članova, od kojih su 69 bili muslimani, a 46 njih nemuslimani. Broj članova Skupštine izabran je tako da na svakih 50.000 osmanskih građana dolazi po jedan predstavnik. Izbori su održani tajnim glasanjem. Oni koji nisu bili osmanski državljani, nisu govorili turski, nisu navršili 30 godina, osuđeni, oni koji su se ponašali sramotno i lišeni građanskih prava, nisu mogli biti birani u parlament. Da bi bili izabrani za poslanika, bilo je potrebno znati čitati turski jezik i pisati što je više moguće. Poslanici Zastupničkog doma bili su odgovorni cijelom osmanskome narodu, a ne samo regiji u koju su izabrani. “Heyet-i Ayan” ili “Meclis-i Ayan” (elitno vijeće), koje je direktno imenovao sultan, bilo je sastavljeno od 26 članova. Dok sultan imenuje članove ajanske skupštine, članovi skupštine birani su dvostepenim izbornim sistemom. Prema prvom obliku i kratkotrajnoj implementaciji Kanun-ı Esasija iz 1876. godine, Parlamentarna skupština bila je nešto ograničena skupština koja je mogla otvoreno raspravljati i predlagati zakone. Zakonodavna ovlaštenja poslanika bila su ograničena na njihovu vlast. Osim toga, bilo je potrebno dobiti dozvolu od sultana da bi se raspravljalo o prijedlozima zakona. Parlamentarna skupština Osmanske države se s vremena na vrijeme borila sa pauzama.

U ovom tekstu se želim osvrnuti na bosansko-hercegovačke parlamentarce koji se nalaze na fotografijama iz albuma sultan Abdulhamida II¹. Nisu svi učesnici skupština dokumentovani kako fotografijama tako i prezimenima, pa je na nama jedan poseban zadatak da ih identifikujemo samo na osnovu imena koje je napisano na osmanskome jeziku.

Sl.1. Zasjedanje I Meclis-i Mebusana 19. marta 1877. g. (ilustracija)

1 Veoma dobar prikaz bosansko-hercegovačkih predstavnika u osmanskome parlamentu je dao dr. Philippe Gelez u svom radu „Towards a Prosopography of the Deputies from Bosnia-Herzegovina in the First Ottoman Parliament“, objavljenom 2016. godine u skupu radova Orijentalnog instituta u Istanbulu pod naslovom „The First Ottoman Experiment in Democracy“

IBRAHIM-BEG EF. BAŠAGIĆ-REDŽEPAŠIĆ “EDHEM” (1841-1902)

Ibrahim-beg ef. Bašagić-Redžepašić “Edhem” bio je otac Safvet-bega Bašagića. Rođen je u Nevesinju 5. septembra 1841. godine. Sin je Lutfi-bega Redžepašića, pivsko-nevesinjskog musellima, u narodu poznatog kao Bašaga, po čemu su se njegovi potomci prozvali Bašagići. Govorio je arapski i perzijski, a turski jezik je znao kao maternji. Kod Korkuta je usavršio i kaligrafiju i važio kao jedan od najboljih naših kaligrafa. Pisao je pjesme na osmanskome jeziku pod pjesničkim pseudonimom “Edhem”. Kao kajmakam služio je u Plavu i Gusinju. Obavljao je također dužnost kajmakama u Pivi, Foči, Ljubuškom i Konjicu. Bio je član osmanskog parlamenta (ujedno i sekretar rumelijskog kluba parlamentaraca) i poslanik hercegovački u narodnoj skupštini u Sarajevu. Za direktora direktorom Zemaljske vakufske komisije i Ravnateljstva imenovan je 1893. godine i u toj časti ostao do smrti, 8. novembra 1902. godine. Također je pokrenuo i novine na osmanskome jeziku „Vatan“ (Domovina), kako bi odvratio bošnjačko stanovništvo od emigracije. Ukopan je na sarajevskom mezarju Bakije. Bio je nosilac Viteškog ordena željezne krune III reda i Ordena Franje Josipa. Dvije njegove uramljene levhe čuvaju se u Muzejskoj zbirci Gazi Husrev-begove biblioteke, a jedna u Svrzinoj kući u Sarajevu.

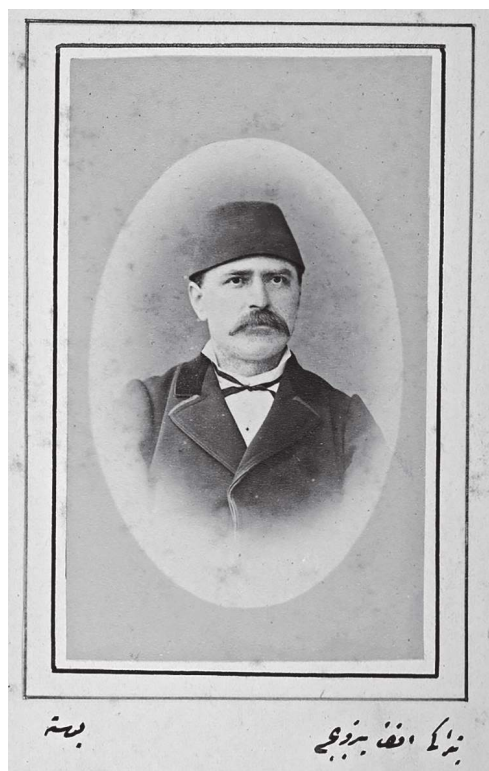

Sl. 2. Ibrahim-beg ef. Bašagić-Redžepašić „Edhem“²

2 İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı;
<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0074.jpg> (30.7.2022)

PETRO EF. PETRAKI “PETROVIĆ” (1833 - 1906).

Petro ef. Petraki “Petrović” bio je sarajevski trgovac rodom iz mjesta Korča u Albaniji. Pretpostavlja se da je Petraki naturalizovani Srbin, koji je po nekima bio Grk zbog imena koja je davao sinovima, ali većina smatra da je bio Albanac, jer su se u krugu porodice služili isključivo albanskim jezikom. Bio je član osmanskog parlamenta, podnačelnik i počasni građanin Sarajeva, član Narodnog odbora protiv austro-ugarske okupacije, dobrotvor i kulturni radnik. Smirivao je ustanike u Hercegovini (1875) želeći mir. Poznata je njegova gesta kada je zlatom ukrašeni ćurak (govori se da je pripadao Husejin kap. Gradaševiću) poklonio Hadži Loji. Kada ga je ogrnuo ćurkom rekao mu je “Mi smo bir (jedno)”. Od tada se Hadži Lojo nije mogao vidjeti bez tog ćurka. Po Petrakiji nosi naziv jedna ulica u Sarajevu, dok je Petrakijin sin Aristotel bio sarajevski gradonačelnik od 1918 - 1920. godine.

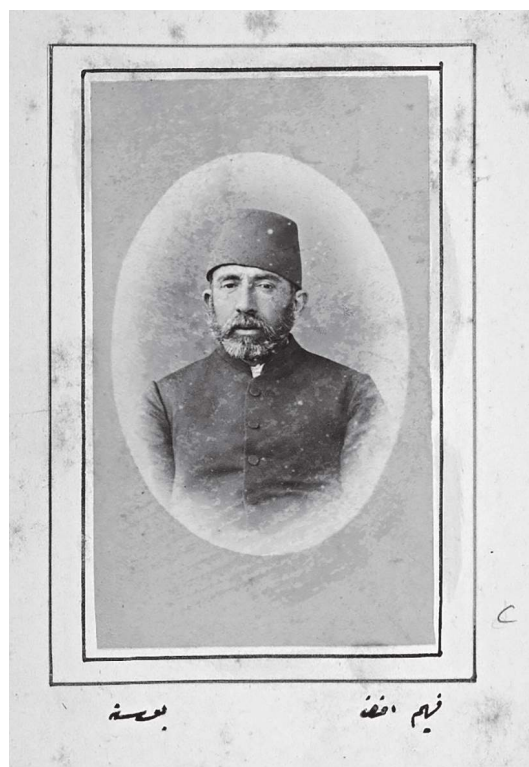
Sl. 3. Petro ef. Petraki “Petrović”³

3 İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0117.jpg> (30.7.2022)

FEHIM-AGA ĐUMIŠIĆ (?)

Fehim-aga Đumišić bio je poznati bošnjački vođa na kraju osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini, o kome se nažalost mogu prikupiti samo oskudni podaci. Fehim Đumišić⁴ kao ugledni građanin Banja Luke je imenovan u komisiju koja je djelovala od druge polovine maja do septembra 1875. godine, čiji je zadatak bio da razgraniči granicu sa Austro-Ugarskom u sjevernom dijelu Bosne. Bio je aktivan u organiziranju otpora protiv austrougarske vojske 1878. godine. U Istanbulu je tokom 1880-ih, smatran vođom emigrantske grupe bosanskohercegovačkih zemljoposjednika, a Austrijanci su ga prozvali “najopasnijim agitatorom”, jer je ostao u kontaktu sa drugim bosanskim protivnicima (i muslimanskim i pravoslavnim) novom režimu. Kako je od 1890-ih, njegova kuća u Istanbulu postala je stjecište protivnika austrijske vlasti u njegovoj domovini, što je rezultiralo protestnoj noti austrougarskih vlasti Porti krajem 1894. godine.

4 Haso Popara u svom djelu -*Tri banjalučka arzuhala - Prilog historiji Banje Luke*- kazuje ...porodica Đumišić vodi porijeklo iz Male Azije iz mjesta Gümüşhane, nedaleko od obale Crnog mora (na rijeci Harşit, južno od Trabzona), gdje je od davnina bila vlasnik rudnika srebra. Otuda i potječu prezime Đumišić i naziv mjesta Gümüşhane (tur. gümüş = srebro). U dokumentima se često susreće i perzijska verzija ovog prezimena Sim-zade. Prvi Đumišići u Bosni, dvojica braće hadži Behram i hadži Osman, po svojoj prilici, doselili su se u Banju Luku krajem XVI stoljeća i tu počeli kupovati zemlju. Njihovi su potomci, sve do agrarne reforme 1945. godine, bili među najbogatijim zemljoposjednicima u cijeloj Bosni i Hercegovini. Jedan od spomenute braće hadži Behram-efendi nastanio se u Gornjem Šeheru. On je u Desnoj Novoseliji krajem XVI ili početkom XVII stoljeća podigao džamiju koju je narod prozvao Behram-efendijinom džamijom. Na desnoj plohi minbere nalazio se jedan zapis, najvjerovatnije Behram-efendijin, iz 1047/1637-38. godine. Pored džamije nalazilo se i turbe osnivača. Džamija je zapaljena 26. maja 1993. godine, kada je s njom izgorjelo i turbe. Drugi brat Osman-efendi nastanio se u Pobrđu i tamo podigao hadži Osmaniju ili Talinu džamiju, koja je zapaljena 8. septembra 1993. godine (v. Alija Bejtić, “Banja Luka pod turskom vladavinom” /Dalje: Bejtić, Banja Luka... o.c./, Naše starine I, Sarajevo, 1953., str. 105-06 i Husedžinović, Dokumenti... o.c., str. 130 i 578). Tokom četiri naredna stoljeća, ova hanedanska porodica je dala mnogo istaknutih ličnosti u javnom, kulturnom, vjerskom i političkom životu Bosne, među kojima su svakako bili najpoznatiji banjalučki mutesellim i muftija Abdulah Hifzi-efendi Đumišić, jedan od najbližih saradnika Husejn-kapetana Gradašćevića, zapravo glavni duhovni predstavnik njegova pokreta (v. Ahmed S. Aličić, Pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. godine, Sarajevo, 1996., str. 217) i njegov sin Mehmed Nazif Đumišić iz Banje Luke te kadije Muhemed-efendi Đumišić i sin mu Abdulkерim-efendi Đumišić iz Sarajeva. Ovaj posljednji bio je osnivač Sim-zade ili Đumišića ili Drvenije medrese u Sarajevu. Banjalučki i sarajevski Đumišići su dva ogranka jedne te iste porodice. Zato nije slučajno da su Abdulkерim iz Sarajeva i Abdulah Hifzi Đumišić iz Banje Luke ukopani u istom groblju pored Čokadžića hadži Sulejmanove džamije u Sarajevu, u narodu poznate i pod nazivom Jedileri (v. Mujezinović, Epigrafika... o.c., I, str. 448)“

Sl. 4. Fehim-aga Đumišić⁵

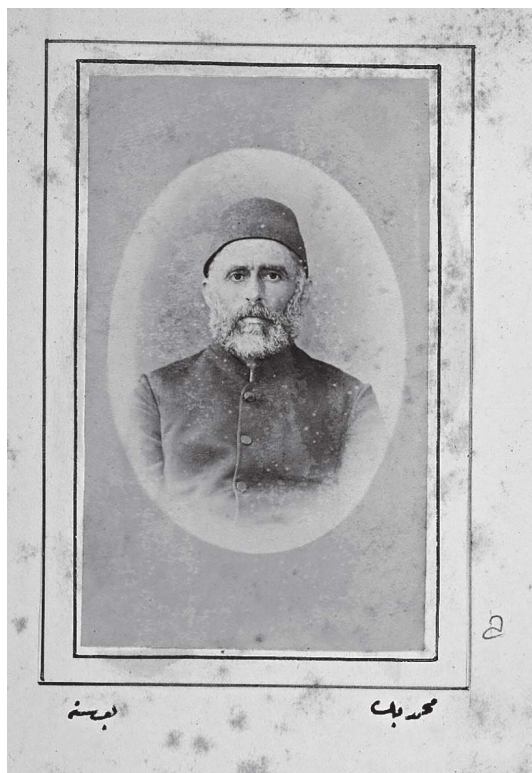
MEHMED-BEG HAFIZADIĆ NAIMEFENDIĆ (?)

Mehmed-beg Hafizadić Naimefendić je bio sin Naim⁶ efendije Hafizadića. Živio je u Travniku, koji je bio sjedište Bosanskog ejaleta od kraja 17. vijeka do 1850. godine. Hafizadići su, prema porodičnoj predaji, u Bosnu došli sa Osmanlijama iz Halepa i najprije su se nastanili u Jajcu, da bi se kasnije preselili u Travnik.⁷ Nakon proglašenja Hatt-i hümayun, službeno pročitano u Sarajevu 13. marta 1856. godine, bio je jedan od rijetkih bošnjačkih lidera koji su aktivno učestvovali u podršci reformama. Naim-efendija je imao tri sina: Džafer-bega, Salih-bega i Mehmed-bega, i jednu kćerku, koja se udala za Mustaj-bega (poginuo 1878.), sina h. Halil-age Rizvanbegovića.

5 İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0035.jpg> (30.7.2022)

6 Husnija Kamberović, *Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini 1878.-1918.*, Hrvatski institut za povijest-Institut za istoriju, Zagreb, 2003, 353-354.

7 Krajem 18. stoljeća poznat je hfz. Mustafa Hafizadić (umro 1790./91.), koji je bio kadija u Jajcu, a sahranjen je u haremu Ramadan-begove džamije (M. Mujezinović: *Islamska epigrafika, II*, 1998, 269).

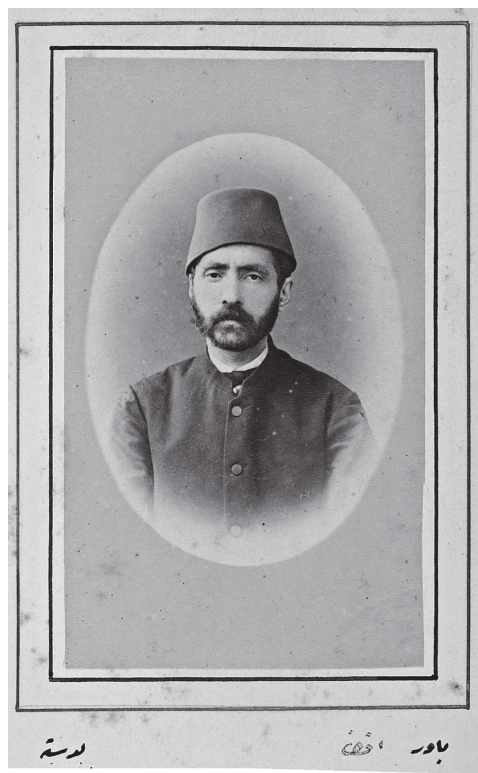
Sl. 5. Mehmed beg Hafizadić Naimefendić⁸

JAVER EFENDIJA SALOMON BARUH (1843-1902)

Javer efendija Salomon Baruh rođen je u Sarajevu 1843.godine. Baruh je svoje obrazovanje započeo na sarajevskoj ruždiji, svojevrсноj reformisanoj školi za obuku državnih službenika. Tamo je stekao odlično znanje osmanskog jezika⁹. Jedno vrijeme je radio kao carinski sekretar do 1873. godine, kada je postao direktor vilajetske štamparije i glavni urednik bosanskog, pokrajinskog službenog lista. Smatrao se za najbogatijeg čovjeka u Bosni i Hercegovini svog vremena. Preminuo je 1. juna 1902. godine.

8 İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0034.jpg> (30.7.2022)

9 Moritz Levy, *Sefardi u Bosni*, pr. Ljiljana Masal, Sarajevo: Bosanska biblioteka, 1996., 85–86.

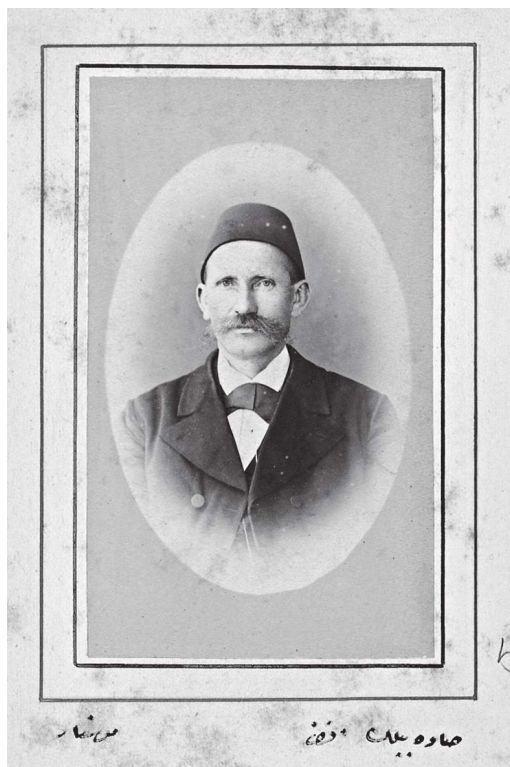

Sl. 6. Javer efendija Salomon Baruh¹⁰

SAVA EFENDIJA BILIĆ (?)

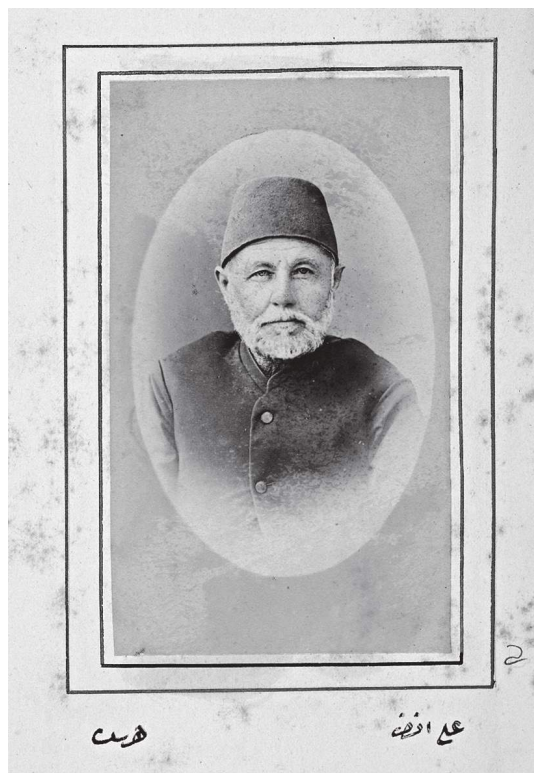
Nema dostupnih informacija o rođenju i smrti Save efendije Bilića. Pouzdano se zna da je bio trgovac u Mostaru. Pripadao je malobrojnim trgovcima Mostara koji su u isto vrijeme bili zemljoposjednici i imali zemljoradnike na svojim posjedima, zahvaljujući raspadu posjeda poznatog hercegovačkog paše Ali-paše Rizvanbegovića (1783-1851). Putujući s vremena na vrijeme u Trst radi trgovine šećerom i kafom, bavio se i berzanskim posredništvom. Bio je protiv zbližavanja sa Crnom Gorom i Srbijom. Govorio je osmanski turski, ali ga nije pisao. Nakon austrougarske okupacije, osamdesetih godina 19. stoljeća, Bilić je bio dogradonačelnik Mostara i pokušavao je uskladiti lojalnost novoj vlasti sa vođstvom pravoslavne političke opozicije protiv njih. Na primjer, kao predsjednik Mostarske pravoslavne parohije potpisao je protest protiv provođenja austrougarske vojne obveze u Bosni i Hercegovini 10. decembra 1881. godine.

¹⁰ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0114.jpg> (30.7.2022)

Sl. 7. Sava Bilić¹¹***ALI BEG (?)***

Osim fotografije dostupne u zbirci fotografija Sultan II Abdulhamida Hana nije poznato prezime Ali-bega. U dokumentima se spominje kao zastupnik iz Hercegovine. Navodi se njegovo prisustvo na prvoj sjednici Meclis-i Mebusana.

¹¹ İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı;
<http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0070.jpg> (30.7.2022)

Sl. 8. Ali-beg¹²

STEFAN EF. KARAJOVIĆ (?)

O Stefanu efendiji Karajoviću nije pronađeno više podataka. U zbirci fotografija Sulatan II Abdulhamida Hana se samo spominje kao zastupnik iz Hercegovine.

12 İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0086.jpg> (30.7.2022)

Sl. 9. Stefan Karajović¹³

SALOMON ISAKOVIĆ SALOM (1845- 1911)

Napuštajući Padovu, Salomonovi preci su se doselili u Sarajevo vjerovatno u prvoj polovini 18. stoljeća. U to vrijeme bosanski Jevreji su, između ostalih, imali trgovačke veze sa Jevrejima Padove i Venecije. Osim što su se bavili berzom, Salomonov djed je bio doktor medicine, kao i njegov otac Isak (1806-1874) po kojem je Salomon dobio prezime – Isaković. Isak Salom je studirao medicinu u Padovi i uživao veliki ugled u svim sarajevskim zajednicama. Kada je njegov otac emigrirao u Jerusalem u drugom dijelu svog života, Salomon ga je naslijedio u „Meclis-i idare“. Kada je pristupio osmanskome parlamentu, Salomona je u audijenciju primio sultan Abdulhamid II i odlikovao ordenom „Medžidije“. Kada su se bosansko-hercegovački poslanici vratili u domovinu, od sarajevskih osmanskih vlasti odredile su ga (zajedno sa Kapetanovićem, Petrovićem i Sahačijom) da formira odbor za borbu protiv rastućeg nasilja u zemlji i glavnom gradu. Krajem juna 1878. godine Salom i ljudi poput Kapetanovića i Petrovića sudjeluju u tzv. “Narodnom komitetu” u Sarajevu sa Hadži Lojom na čelu. Salom je čak ponudio konja Hadži Loji, gest koji

¹³ İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı; <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/FOTOGRAF/91278---0075.jpg> (30.7. 2022)

ga je učinio poznatim, i pristao na stvaranje lokalne vlasti koja je trebala popuniti vakuum moći koji su ostavili Osmanlije. Pisao je i protiv rezolucije Berlinskog kongresa. Međutim, Jevreji se nisu pridružili Bošnjacima u organizovanom oružanom otporu austrougarskim trupama. Nakon toga, Salom je učestvovao u stvaranju jevrejskog dobrotvornog društva „La Benevolencia“. Također je bio aktivan u osnivanju prve lokalne banke sa Kapetanovićem i Bašagićem, a više od trideset godina bio je predsjednik Jevrejske opštine Sarajevo. Na naznačenoj fotografiji je označeno ime „Sulejman“ što vrlo vjerovatno predstavlja Salomona Saloma kao arapska varijanta njegovog imena.

Sl. 10. Salomon Isaković Salom?

ZAKLJUČAK

Jedan od prvih pionirskih poduhvata u demokratiji je i Prvi osmanski parlament koji se sastao u dva mandata između marta 1877. i februara 1878. Dana 13. februara 1878. suspendovan je na neodređeno vrijeme. Nakon toga ga je sultan Abdulhamid II potpuno ukinuo. Međutim, iako je često doživljavan kao neuspješan eksperiment koji nije imao uspjeha i nije ostavio nikakav utisak na političkoj sceni Carstva, teško je zamisliti da se pojmovi, ideje i iskustva mogu poništiti udarcem olovke ili usmenom naredbom. Parlament je ostao upamćen po poslanicima koji su u njega birani i koji su učestvovali u njegovom razmatranju; nadživjeli su svoju instituciju. Još jedan podsjetnik Parlamenta bio je niz zakona koje su razmatrali i mijenjali njegovi članovi. Ovi zakoni su ostali na snazi i nikada nisu ukinuti. Godine 1906. značaj te institucije postaje sve očigledniji i sve su hitniji pozivi na njenu obnovu. Kao dokaz uspjeha parlamenta i podsjetnik na njegov postojanja i dostignuća, objavljena je knjiga anonimnog autora 1907. godine pod naslovom „*Türkiye’de Meclis-i Meb’usan*“. Godine 1909. fotografije 20 senatora i 104 poslanika iz prvog sabora objavljeni su u osmanskom ilustrovanom časopisu „*Resimli Kitab*“ kao fizički dokaz i kao reminiscencija na tu pionirsku instituciju. Među njima su i zastupnici iz Bosne i Hercegovine. U nastavku dajemo imena naših zastupnika u osmanskom parlamentu koji se pominju u spisima:

1. Fadilpašić Mustafa Beg (1834-December 6, 1892)
2. Grabovac Stevan
3. Kapetanović Mehmed Muhji Beg (Vitina, December 19, 1839-Sarajevo, July 28, 1902)
4. Karabeg Mustafa Sidki
5. Korkut Mula Efendi
6. Marinović
7. Osmanpašić Murad Beg (Novi Pazar)
8. Riza Efendi
9. Sahačija Pero
10. Tanović Mula Ago (Ključ (Herzegovina), 1823- ?
11. Teskeredžić Derviš Beg (Travnik, ? - Istanbul, 1878)
12. Jozo Maro(u)šić

SUMMARY

One of the first pioneering ventures in democracy was the First Ottoman Parliament, which met for two terms between March 1877 and February 1878. On February 13, 1878, it got suspended, indefinitely. After that, it was completely abolished by Sultan Abdulhamid II. However, although it was often seen as a failed experiment that had no success and made no impression on the Empire's political scene, it is hard to imagine that concepts, ideas and experiences could be annulled by the stroke of a pen or a verbal rescript. Parliament is remembered for its members elected to participate in the deliberations; those outlived the institution. Another reminder on the Parliament was a series of laws deliberated and amended by the members of the parliament. These laws remained in force and were never repealed. In 1906, the importance of that institution became increasingly obvious and calls for its restoration became yet more urgent. As proof of the parliament's success and a reminder of its existence and achievements, stands a book titled "Türkiye'de Meclis-i Meb'usan", written by an anonymous author, published in 1907. In 1909, Ottoman illustrated magazine "Resimli Kitab" published photographs of 20 senators and 104 members of the first parliament as physical evidence and as a reminiscence of that pioneering institution. Photos of the representatives from Bosnia and Herzegovina are also among those photographs. Below, we enlist our representatives in the Ottoman Parliament who are mentioned in the documents:

1. Fadilpašić Mustafa Bey (1834-December 6th, 1892)
2. Grabovac Stevan
3. Kapetanović Mehmed Muhji Bey (Vitina, December 19th 1839 - Sarajevo, July 28th 1902)
4. Karabeg Mustafa Sidki
5. Korkut Mula Efendi
6. Marinović
7. Osmanpašić Murad Bey (Novi Pazar)
8. Riza Efendi
9. Sahačija Pero
10. Tanović Mula Ago (Ključ (Herzegovina), 1823- ?
11. Teskeredžić Derviš Bey (Travnik, ? - Istanbul, 1878)
12. Jozo Maro(u)šić

LITERATURA:

1. Gelez, P., „Towards a Prosopography of the Deputies from Bosnia-Herzegovina in the First Ottoman Parliament“ u: „The First Ottoman Experiment in Democracy“, Istanbul: Orijentalni institut, 2016.
2. Güneş, I., *Türk parlamento Tarihi*, Ankara: TBMM Vakfı Yayınları, 1997.
3. Kamberović, H., „Begovski zemljišni posjedi u Bosni i Hercegovini 1878.-1918.“, Zagreb: Hrvatski institut za povijest–Institut za istoriju, 2003.
4. Kreševljaković, H., Korkut, D., *Travnik u prošlosti 1464-1878 (naročito kao glavni grad Bosne 1699-1850)*, Travnik: Zavičajni muzej Travnik, 1961.
5. Levy, M., *Sefardi u Bosni*, pr. Ljiljana Masal, Sarajevo: Bosanska biblioteka, 1996.

